

Společný workshop Agentury ochrany přírody a krajiny a Národního památkového ústavu

Ve dnech 12.–13. října 2016 proběhlo v krásném prostředí CHKO Moravský kras v hotelu Skalní Mlýn první širší pracovní setkání pracovníků Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) a Národního památkového ústavu (NPÚ). Delší dobu připravovaná akce vyšla ze smlouvy o vzájemné spolupráci, kterou obě instituce uzavřely již v roce 2011.¹ Vedle je k tomu negativní zkušenosti z opakovaných názorových střetů nad způsobem ochrany kulturního a přírodního dědictví tam, kde se oba zájmy překrývají. Smlouva deklaruje zájem o užší spolupráci nad rámec běžných správních řízení, v nichž se oba obory setkávají. Logicky chce navázat na přetřezenu užší vazbu obou oborů, které před rokem 1990 sdílely společný resort a až po založení ministerstva životního prostředí a delimitaci složek státní ochrany přírody začaly působit samostatněji. Potřeba přímé komunikace odborných organizací sice zaznívala na řadě grémií již v minulých desetiletích, obecný rámec pro její prohloubení však nebyl připraven.

Workshopu předcházelo několik pracovních setkání na úrovni užšího vedení některých útvarů pražských centrálních pracovišť, při nichž se ukázala potřeba širšího seznámení s aktuálními kompetencemi a územní příslušností pracovišť obou institucí. Zvláště důležité je to i proto, že obě instituce působí v poměrně výrazně proměněné organizační struktuře (NPÚ od 1. 1. 2013, se vznikem územních památkových správ; AOPK od 1. 1. 2015, kdy se stala organizační složkou státu) a řada osobních a pracovních kontaktů se v souvislosti s tím také kompetenčně proměnila.

Jak již dříve ke smlouvě uvedl ředitel AOPK František Pelc, smlouva má pomoci hledat společná východiska, nikoliv kompromisy. Workshop byl koncipován jako první, spíše „seznamovací“ setkání a již v jeho právní fázi byly přislíbeny akce návazné s detailnějším zaměřením na vybrané segmenty agend, v nichž se oba obory nejčastěji překrývají a kde se mohou do budoucna s výhodou cíleně doplňovat. Tomu byl uzpůsoben program i obsazení jednání, kterého se zúčastnili ředitel AOPK František Pelc a generální ředitelka NPÚ Naděžda Goryczková, většina ředitelů a ředitelek územních odborných pracovišť NPÚ a regionálních pracovišť AOPK a také další pracovníci z obou ředitelství, kteří připravili prezentace za vybrané okruhy působnosti institucí a pracovišť.

Obsah přednesených příspěvků byl logicky zaměřen na hlavní aspekty činnosti NPÚ a AOPK. Úvodem proto byla představena jejich aktuální organizační uspořádání a z nich vyplývající kompetence. Tyto příspěvky zajistil na straně NPÚ jeho tiskový mluvčí Jan Cieslar a na straně AOPK Jaromír Kosejk, ředitel Odboru obecné ochrany přírody a krajiny. Program pokračoval

otázkami územní péče o hodnoty krajiny na základě platných právních předpisů, které zakládají možnost chránit ucelené části krajiny České republiky formou krajinných památkových zón a velkoplošných zvláště chráněných území a přírodních parků.

Téma krajinných památkových zón jako kategorie, kterou NPÚ nedávno detailně zdokumentoval ve stejnojmenné knize v rámci jednoho z projektů vědy a výzkumu, přiblížil Marek Ehrlich z ÚOP v Českých Budějovicích.

Věra Kučová z NPÚ představila obecně některé činnosti ústavu na poli mezinárodní spolupráce při péči o kulturní dědictví a podrobněji problematiku přípravy nominace a zápisu na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO, jež v ČR zatím pokrývá výhradně obory dědictví kulturního. Řada aktuálních témat však obsahuje výrazně krajinné hodnoty a i do budoucna je zde potenciál k prohloubení mezioborové spolupráce. Obdobně koncipovaným sdělením představil František Pajer řadu témat založených na mezinárodních úmluvách a poměrně bohaté zkušenosti AOPK v této problematice, včetně otázek ochrany částí přírody a krajiny prostřednictvím institutu NATURA 2000, EVL a Ptačích oblastí.

Oboustranně byly velmi pozitivně přijaty přednášky věnované bohatým edukačním aktivitám obou institucí. Martina Indrová z NPÚ představila projekty zaměřené na děti a mládež a nedávno ukončený projekt NAKI včetně bohatých výstupů k tématu projektu „Památky nás baví“. Lenka Šoltysová z AOPK představila také systematicky budovanou informační infrastrukturu včetně projektu návštěvnických a informačních center jednotlivých CHKO „Dům přírody“.

Na závěr prvního dne hostitelé z AOPK připravili prohlídku návštěvnického centra CHKO Moravský kras – Domu přírody Moravského krasu.

Druhý den jednání byl věnován oborovým informačním systémům a poskytování oborových územně analytických podkladů, protože právě v této oblasti by mohly obě instituce více spolupracovat. Za NPÚ představila Alexandra Křížová na konci roku 2015 spuštěný Památkový katalog a jeho očekávaný přínos, Jan Zárybnický zúčastněně seznámil s Ústředním seznamem ochrany přírody. Pozornost byla věnována i problematice ochrany krajiny a krajinného rázu a vztahu k územnímu plánování. Jaromír Kosejk z AOPK představil způsob posuzování krajinného rázu v CHKO i úskalí a limity jeho praktické ochrany, včetně představení systému architektonických komisí zřizovaných při regionálních pracovištích a při ředitelství AOPK pro účely objektivního posouzení složitých případů. V rámci příkladů vzájemné spolupráce Pavel Štěrba z AOPK zmínil i čerstvou mezipřírodní dohodu ministerstva kultury, ministerstva zemědělství a ministerstva životního prostředí z 30. května 2016 o obecných zásadách obnovy a dalšího rozvoje kulturní komponované krajiny NKP Hřebčín v Kladruzech nad Labem. Ina Tru-

xová upozornila na vybrané otázky péče o památky zahradního umění, jejichž kulturněhistorické hodnoty vyžadují specifické znalosti vývoje a mohou mít případně vliv i na druhovou ochranu či nakládání s dřevinami. Právě tato témata nejsou přitom mezioborově dostatečně projednávána, ke škodě obou institucí a dalších partnerů.

Lepšímu pochopení odlišných pohledů na řešení otázek, u kterých se zájmy památkové péče a ochrany přírody střetly, pomohly v návaznosti na tento obecný příspěvek i vybrané případové studie z posledních let. Jiří Balský z NPÚ předvedl, že i protichůdné požadavky lze skloubit do přijatelného řešení, ovšem vzájemnou diskusí by se mělo v zájmu dobrého výsledku a sladování obou ochran prověřovat, zda jsou formulované požadavky skutečně adekvátní.

Závěrem zúčastnění konstatovali, že setkání bylo velkým přínosem ke vzájemnému poznání a že by dialog a spolupráce na vzájemném sladování a koordinaci činností NPÚ a AOPK ve prospěch efektivní ochrany kulturního a přírodního dědictví ČR měly touto formou pokračovat. Předběžně bylo dohodnuto, že příští pracovní setkání vybraná témata projedná podrobněji. Akce, kterou recipročně organizačně zajistí NPÚ, bude věnována konkrétním příkladům problémových situací a možnostem spolupráce, s předpokladem uskutečnění v první polovině roku 2017.

Program uzavřela návštěva Punkevní jeskyně s ukázkou bravurně zvládnuté průvodcovské činnosti.

Posílení spolupráce odborných organizací, jejichž cílem je ochrana, regenerace a prezentace kulturního a přírodního dědictví, přichází jako vítané oživení kdysi samozřejmé koexistence oborů, jejichž filozofie je si navzájem velmi blízká. Snaha předat budoucím generacím maximum hodnot, které se dochovaly z minulosti, je společná. Spolupráce může být o to cennější, že je výsledkem racionálního poznání významu vzájemného doplňování kapacit v řadě témat a znalostí. Právě osobní komunikace a vzájemné poznání pracovníků také na regionální úrovni může pomoci překlenovat nebo i korigovat případné nesouladné názory. Vytváření společných grémií v regionech i na národní úrovni může předcházet oslabování pozice ochránců přírodního a kulturního dědictví všude tam, kde je vhodné a žádoucí argumenty chránící hodnoty doplňovat – ať již na základě dostupných právních předpisů, nebo (v neposlední řadě) sdílením a výměnou zkušeností s tematicky podobnými případy.

■ Poznámky

1 Smlouva nebyla na stránkách našeho časopisu v době podpisu prezentována, dostupná je například na webu AOPK zde: <http://www.ochranaprirody.cz/o-aopk-cr/partneri-aopk-cr/verejna-sprava/>, vyhledáno 15. 1. 2017.

V roce 2017, kdy Národní památkový ústav chce více prezentovat otázky kulturní krajiny, je každá příležitost k prohloubení mezioborové spolupráce v této oblasti nanejvýš potřebná.

Věra KUČOVÁ; Jiří BALSKEÝ

Restaurování a ochrana uměleckých děl 2016 – originál, kopie, faksimile

Originál, kopie, faksimile byl podtitul jedenáctého ročníku konference Restaurování a ochrana uměleckých děl, kterou každoročně pořádá Arte-fakt, sdružení pro ochranu památek, z. s. Tento ročník se konal v prostorách Galerie Středočeského kraje v Kutné Hoře 24. listopadu 2016.

Atraktivní téma přilákalo do bývalého refektáře jezuitské koleje přes 150 účastníků. Ti vyslechli jedenáct přednášek, které dané téma reflektovaly z pohledu restaurátorského, technologického a umělekohistorického.

Vzhledem ke skutečnosti, že se konference konala při příležitosti desátého výročí založení spolku Arte-fakt, otevřel její program jako předseda spolku autor tohoto textu příspěvkem nazvaným *Arte-fakt, sdružení pro ochranu památek, z. s. – deset let existence spolku*, ve kterém přiblížil přítomným důvody vzniku spolku, jeho hlavní cíle a přehled jeho bohaté desetileté činnosti. Na vybraných příkladech realizovaných akcí, zejména konferencí, workshopech a komentovaných prohlídkách restaurátorských projektů, poukázal na nejen výsostně odbornou, ale i osvětovou činnost spolku na poli restaurování a péče o památky.

S úvodním příspěvkem k tématu konference vystoupil Zdeněk Vácha, ředitel NPÚ, ÚOP v Brně. Ve svém brilantním vystoupení shrnul minulé i současné významy aktuálních pojmů týkajících se obnovy památek v souvislosti s jejich proměnou a doplňováním. Připomněl některé ze zásadních statí, které se v minulosti problematice vztahu originál–kopie věnovaly a na základě kterých byl definován pozdější diskurz přístupu k obnově památek. Na bohatém obrazovém materiálu přiblížil historická i současná řešení konkrétních případů.

V příspěvku *Copiare, contraffare, imitare* seznámila jeho autorka Petra Hečková z Katedry humanitních věd Fakulty restaurování Univerzity Pardubice přítomné s konkrétními příklady „kopírování“ a „restaurování“ antik převážně v 16. století v Itálii. Na základě toho velmi jasně ilustrovala rozdíl v chápání pojmu „kopie“ v minulosti a současnosti a s tím související přístup k uměleckým artefaktům, k rozlišování jejich hodnot, k jejich obnově a v neposlední řadě také úloze uměleckých děl ve společnosti.

Ivana Kopecká z Oddělení preventivní konzervace Národního technického muzea v Praze ve své prezentaci představila přehled nejběžnějších analytických metod, které mohou posloužit k rozšíření znalostí a vědomostí o materiálovém složení zkoumaného díla v oblastech rozhodujících pro posouzení stáří a autenticity díla. Autorka se podrobněji věnovala možnostem průzkumu maleb, historických fotografií, keramiky, skla, textilu a sběratelských předmětů vyrobených z nejstarších polymerů.

Dopolední blok uzavřela Radka Šefců z Národní galerie v Praze příspěvkem nazvaným *Falza pod mikroskopem. Limity analytických metod*. Jak již název napovídá, autorka v něm přiblížila problematiku určování autorství, respektive odhalování falz uměleckých děl. V úvodu zmínila důvody vzniku kopií a falz a na základě veřejně dostupných dat poukázala na důvod, který je v současnosti hlavní – lukrativnost obchodu se starožitnostmi. Dále se věnovala vybraným metodám vhodným k analýze uměleckých děl a komplexnost tohoto úkolu představila na několika malířských dílech druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století, jejichž analýzy byly provedeny v chemicko-technologické laboratoři Národní galerie v Praze.

Dopolední blok věnovaný restaurování sochařských uměleckých děl otevřel restaurátor Martin Kulhánek, který seznámil přítomné s komplexní obnovou – zachranou a rekonstrukcí sousoší Panny Marie mezi anděly v Kutné Hoře. V prezentaci zásahu nastolil několik zásadních otázek, jako například: Co s vážně narušeným originálem? V jakém případě ho ještě restaurovat a v jakém již nahradit? Kde jsou hranice obhajitelnosti takového rozhodnutí? Jak a kde důstojně prezentovat originál v torzálním stavu? Příspěvek v neposlední řadě upozornil na aktuální problematiku vhodného umístění památky ve veřejném prostoru, zejména ve vztahu historické památky a jejího dynamiky se měnícího okolí.

V programu jako tradičně nechyběl zahraniční host. Tentokrát jím byl Bedrich Hoffstädter, někdejší vedoucí restaurátorského oddělení SNG v Bratislavě. Ten na příkladu středověké polychromované plastiky Panny Marie, tradičně považované za barokní práci z druhé poloviny 17. století, představil komplexní restaurátorský zásah, na jehož počátku stál důkladný restaurátorský průzkum, v jeho průběhu odvázná eliminace nevhodných doplňků a na jeho konci důsledné doplnění chybějících tvarů. Takto vedený zásah pomohl plně rehabilitovat podobu a hodnotu znovuobjevené plastiky a navrátit jí její liturgickou funkci.

Restaurátor Josef Čepelka se v příspěvku nazvaném lapidárně *Výroba laminátových forem* věnoval způsobům zhotovení negativní formy a následného výdusku či odlitku v případech, kdy je nutné z různých důvodů přistoupit ke zhotovení kopie kamenosochařské památky. Díky příkladům ze své několikaleté zahraniční praxe se s přítomnými podělil o zkušenosti

především s přípravou a použitím forem z kvalitních silikonových kaučuků.

Výtvarník a restaurátor Tomáš Lahoda se zamýšlel nad skutečnostmi, které mohou zásadním způsobem ovlivňovat specifický charakter výsledné malířské kopie. Mezi tyto skutečnosti zařadil možnost přístupu k originálu, charakter originálu, stav jeho dochování a v neposlední řadě zadání objednatele. Auditoriu představil projekt kopírování barokních portrétů z Valdštejnské rodové galerie pro soukromého objednatele, kopírování velkoformátových renesančních obrazů pro kapli zámku Sonderborg v Dánsku a kopírování (vytvoření variací) historických portrétů pro město Trondheim v Norsku.

O výrobě replik kachlů historických kamen hovořila restaurátorka Sylva Antony Čekalová. V první části přednášky se zamýšlela nad skutečností ovlivňujícími rozhodnutí, zda nahrazovat historický materiál replikou, či nikoliv, zatímco v druhé části nad skutečnostmi zásadními pro volbu materiálu na výrobu replik. Ve třetí části se pak podělila s přítomnými o praktické zkušenosti s restaurováním a rekonstrukcí tahových kamen z hradu a zámku Bečov nad Teplou, neorokokových kamen z francouzského velvyslanectví v Praze a barokních kamen z usedlosti Kotlářka.

O závěrečný příspěvek konference se postaral Radomír Slovák, vedoucí Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů Fakulty restaurování Univerzity Pardubice. V něm se detailně věnoval zhotovení faksimile řezané gotické knižní vazby z první poloviny 15. století ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci.

Součástí konference byla vernisáž výstavy Restaurovaná díla na papíru ze sbírek GASK, na které mohli návštěvníci obdivovat malířská díla významných českých autorů, restaurovaná studenty Ateliéru restaurování uměleckých děl na papíru Fakulty restaurování Univerzity Pardubice pod vedením vedoucího ateliéru Josefa Čobana v roce 2016.

Texty přednášek jsou s bohatým obrazovým doprovodem otištěny ve sborníku z konference. Sborník lze, stejně jako sborníky z předchozích konferencí, v elektronické podobě stáhnout zdarma na: www.arte-fakt.cz nebo v tištěné podobě objednat na: lubos.machacko@upce.cz.

Konference se konala za podpory Středočeského kraje.

Luboš MACHAČKO